

בעבור נעליים

מים ראשונים: דף זה ממשיך את הדף [על מכרם בכסף צדיק](#) שכתבנו לפני מספר שנים.

כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אֲרֻבָּה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל מִכְרָם בְּכֶסֶף צָדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעִבּוֹר נְעָלָיִם: (עמוס ב ו.)¹

וְאִישׁ וְאֶבְיוֹן יִלְכוּ אֶל הַנֶּעֱרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת שֵׁם קִדְשִׁי (שם פסוק ז.)²

שְׁלַח לַפְּנִיָּהֶם אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: (תהלים קה יז.)³

וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינָהּ סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת יוֹסֵף מִצְרִימָה: (בראשית לז כח.)⁴

התרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל, בראשית לז כח – בעבור סנדלים

ויעברו אנשים מדינים בעלי מסחר וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לערבים בעשרים מעות של כסף ויקנו מהם סנדלים ויביאו את יוסף למצרים.⁵

פרקי דרבי אליעזר פרק לז – עשרים כסף = עשר נעליים

ובשעה אחת אחיו היו יושבים במקום אחד ולב אחד ועצה אחת, ועברו עליהם אורחת ישמעאלים, ואמר: בואו ונמכרונו לי שמעאלים והיו מוליכין אותו לקצה המדבר ואין יעקב אבינו שומע שמע עוד.⁶ ומכרו אותו לי שמעאלים בעשרים כסף,⁷ כל אחד ואחד נטל שני כספים לקנות מנעלים ברגליהם, שנאמר: "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים".⁸ אמרו: נשים חרם בינינו שאין אחד ממנו מגיד הדבר ליעקב אבינו. אמרו ביניהם:

¹ פסוק זה לקוח מהפסטר השבת (בשנים בהם איננה שבת חנוכה), הפסוק אינו מדבר במפורש על מכירת יוסף ויש לו פירוש פשוט הקשור לתקופתו של עמוס הנביא. ראו פירוש רש"י שם: "על מכרם בכסף צדיק - הדיינים היו מוכרים את מי שהיה זכאי בדין בכסף שוחד שהיו מקבלים מיד בעל דינו. ואביון בעבור נעלים - ... מטין משפט האביון כדי שיצטרך למכור שדהו שהיה לו בין שדות הדיינים וזה עוקף עליו ונוטלה בדמים קלים וכו'". ופירוש רד"ק על הפסוק: "בעבור נעלים - אפילו בעבור נעלים שיתנו לשופט יטה דין האביון שהיה זכאי בדינו ונותן השוחד הוא זכאי במשפטיהם". ראו גם חזרה על מוטיב זה בעמוס פרק ח פסוק ו: "לִקְנוֹת בְּכֶסֶף דָּלִים וְאֶבְיוֹן בְּעִבּוֹר נְעָלִים וּמִפֶּל בֵּר נִשְׁבֵּיר". אבל המדרשים "שאלו" אותו לעניין מכירת יוסף ואולי בהשפעתם נלקח להפסטר הפרשה (מי קדם למי? קביעת ההפטרות או המדרשים?).

² גם בפסוק זה העוקב את הקודם, מוכיח הנביא עמוס את חטאי הדור שהיו פרוצים בעריות כפי שמבארים שם כל הפרשנים. ואפשר לקשר גם פסוק זה, על דרך הדרש, לפרשתנו, [למעשה יהודה ותמר](#) עליו הרחבנו בפרשה זו.

³ כאן צוי אזכור ברור של מכירת יוסף. פרק קה בתהלים הוא מהפרקים בתנ"ך אשר מציגים סקירה היסטורית של תולדות עם ישראל למן ימי אברהם אבינו ועד ההתנחלות בארץ וכבר הזכרנו פרק זה בדברינו [סקירות היסטוריות בתנ"ך](#) בפרשת מסעי (שים לב איזה אירוע מרכזי בתולדות העם לא נזכר שם). בהקשר מכירת יוסף, זהו האזכור במפורש היחיד בתנ"ך של מכירת יוסף, מחוץ לספר התורה. ראו הפסוקים שם: "וַיִּקְרָא רָעֵב עַל הָאָרֶץ כָּל מִטָּה לֶחֶם שָׁבֵר: שְׁלַח לַפְּנִיָּהֶם אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: עֲנֵנוּ בְּכָל רִגְלֵנוּ וְרָגְלֵנוּ בְּרָזָל בָּאָה נַפְשׁוֹ: עַד עַתָּה בָּא דָּבָרוֹ אֶמְרַת ה' צִרְפָּתָהּ: שְׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתְּרֶהוּ מִשָּׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ: שָׁמוּ אֶדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל קִנְיָנוּ: לְאַסֵּר שָׂרֵי בְּנֵפְשׁוֹ וְזִקְנֵי יָחֶפֶץ". בכל זאת, תפסו המדרשים והפרשנים יותר את הפסוק בספר עמוס ופחות את הפסוק בתהלים, ואנו נצמד בעקבותיהם.

⁴ בפסוק המתאר את מכירת יוסף אין שום אזכור של נעליים רק של עשרים הכסף שעליהם כבר הארכנו לדון בדברינו [על מכרם בכסף צדיק](#), שמכאן נחתיבו בני ישראל לדורות הן מצוות פדיון בכורות והן מצוות מחצית השקל. כך גם מתרגם אונקלוס, שבד"כ נצמד ללשון המקרא בלי שינויים ותוספות: "ועברו גוברי סנדלים ברבות וגדו ואסיקו ית יוסף מן גובא וזבינו ית יוסף לערבאי בעשרין כסף ואיתאיו ית יוסף למצרים". אבל לא כך המקור הבא.

⁵ ראו המקור בארמית ממנו תורגם חזרה לעברית כפי שהבאנו: "וַיַּעֲבְרוּ גְבֵרֵי מִדְיָנָא מִרֵּי פְּרִקְמָטִיא וַיִּגְדְּדוּ וַאֲסִיקוּ יֵת יוֹסֵף מִן גּוּבָא וַיָּבִיאוּ יֵת יוֹסֵף לְעֶרְבָאִין בְּעֶשְׂרִין מַעֲיָן דְּכֶסֶף וַיִּבְנוּ מִנְהוֹן סַנְדָּלִין וַאֲיִתֵּי יֵת יוֹסֵף לְמַצְרִים". תרגום יונתן, נכון יותר תרגום התורה המיוחס ליונתן בן עוזיאל, בשונה מתרגום אונקלוס, מרחיב את לשון המקרא ומשלב בו מדרשים ופירושים. ראו ספרו של אביגדור שנאן [תרגום ואגדה ב](#). תרגום זה מכניס את הנעליים של ספר עמוס, כאן סנדלים, לתוך הפסוק עצמו. מה עשו אחי יוסף עם הכסף שקבלו? קנו לעצמם סנדלים! על כל צעד שיעשו מכאן ואילך, כאילו הם דורכים על גופו של יוסף. האם בסנדלים אלה גם ירדו למצרים לשבור אוכל ועמדו לפני יוסף? האם נשחקו הסנדלים ברבות הזמן והושלכו לאשפה? כך או כך, ננסה להתחקות אחר מקורות נוספים לנושא זה, אולי מהם שאב תרגום יונתן את דבריו אלה.

⁶ יוסף ייעלם אי-שם במרחבי המדבר הגדול, כפי שהיה קורה לא במעט לאנשים בתקופה הזו (אולי גם בימינו) ויעקב לא ישמע ממנו יותר ובהדרגה יישכח ממנו.

⁷ פרשני המקרא, בראשם רשב"ם, מעלים את האפשרות שלא האחים הם שמכרו פיסית את יוסף, אלא המדינים: "וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדיינים אחרים דרך שם וראוהו בבור ומשכוהו ומכרוהו המדיינים לי שמעאלים, ויש לומר שהאחים לא ידעו, ואעפ"י אשר כתב אשר מכרתם אותי מצרימה, יש לומר שהגרמת מעשיהם סייעה במכירתו". אך בחז"ל ובמדרשים אין שום פקפוק או התנצלות - אחי יוסף הם שמכרוהו, בין ישירות בין בעקיפין. ראו דברינו [מי מכר את יוסף?](#) בפרשה זו.

⁸ זו התוספת הקשה שאיננה במקרא. היה ייעוד לכסף, נעשה בו שימוש, "נעליכם ברגליכם" כתזכורת ימי-יומית.

ראובן אין כאן, בנימין אין כאן, ואין החרם מתקיים אלא בעשרה ואנו תשעה. אם כן, היאך נעשו? שתפו המקום עמם והיו עשרה. וחרמו ביניהם שלא יגיד שום אחד מהם סוד זה ליעקב.⁹

חומת אנך עמוס פרק ב – סמל לעבדות¹⁰

על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. היה המנהג דאין עבד לובש מנעל ומכרוהו בעבור נעלים להורות כי הם בני חורין ויוסף עבד. הרב מהר"ר יהונתן ז"ל.¹¹

קהלת רבה (וילנא) י ז – על הסוס

"ראיתי עבדים על סוסים" (קהלת י ז) - אלו ישמעאלים, "ושרים הולכים כעבדים על הארץ" (המשך הפסוק) - זה יוסף. ... ר' עקיבא עלה לרומי פגע בו סריס אחד מהמלכות, אמר לו: אתה הוא רבם של היהודים? אמר לו: כן.¹² אמר לו (הסריס לר' עקיבא): שמע ממני שלושה דברים: מי שעל סוס - מלך, מי שעל חמור - בן חורין, מי שמנעלים ברגליו - בן אדם. מי שאין לו לא זה ולא זה ולא זה - החפור באדמה טוב ממנו.¹³

מדרש תנחומא פרשת וישב סימן ב – מכירה בזול

מה עשה ראובן? הלך וישב באחד מן ההרים לירד בלילה להעלות את יוסף. ותשעה אחיו יושבין במקום אחד כאיש אחד בעצה אחד להמיתו. עברו עליהם ישמעאלים, אמרו: לכו ונמכרונו לישמעאלים, הן מוליכין אותו לקצוות המדבר. עמדו מכרוהו בעשרים כסף, לכל אחד מהם שני כסף לקנות מנעלים לרגליהם.¹⁴ וכי תעלה על דעתך שנער יפה כמותו נמכר בעשרים כסף? אלא כיון שהושלך לבור, מתוך פחד נחשים ועקרבים שבו, נשתנה זיו פניו וברח ממנו דמו ונעשו פניו ירוקות. לפיכך מכרוהו בעשרים כסף בעבור נעלים.¹⁵

דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית לז כח – תוספת הנעליים

"וימשכו ויעלו". מתחילה מכרוהו כשהיה בבור בעשרים כסף בלבד, מפני שהוריקו פניו מפחד הנחשים. ומיד "וימשכו" עד חצי הבור ומיד חזר לו תואר יופיו כשניצל מן הנחשים. וכשראוהו אחיו יפה כבתחילה, לא רצו

⁹ איזה סוד? רק זה שמכרו את יוסף, או שמא גם פשר הנעליים החדשות שהצטיידו בהם? כבר הארכנו לדון בחרם זה בדברינו [הקולר תלוי בצוואר כולם](#) בפרשת מקץ, כולל העניין הקשה של שיתוף הקב"ה שאולי מסביר מדוע לא נגלתה רוח הקודש ליעקב בכל שנות אביו על יוסף (אבות דרבי נתן נוסח א פרק לד, בראשית רבה פד כא).

¹⁰ פירוש לתנ"ך שכתב רבי חיים יוסף דוד אזולאי (החיד"א).

¹¹ יותר מאשר קניית נעליים לעצמם, היה חשוב בעיני האחים להסיר מיוסף את מנעליו (לצד הפשטת כתונת הפסים) ובכך לתת לו מעמד של עבד עוד לפני מכירתו. עבדים הלכו יחפים. בני חורין הלכו עם נעלים. מה התורה מצווה את בני ישראל כהנה ליציאת מצרים מעבדות לחרות? "מִתְנִיִּם חֲגִירִים נְעָלִיכֶם בְּרָגְלִיכֶם וּמַקְלָכֶם בְּיָדְכֶם" (שמות יב יא). ראו גם בהיפוך, שלא תספיקו לחלוץ נעליים ולהתאבל כשורה, יחזקאל כד כג: "וּפְאָרְכֶם עַל רַאשֵׁיכֶם וְנְעָלִיכֶם בְּרָגְלִיכֶם לֹא תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכוּ וכו'". וישעיהו הולך "עָרוֹם וְיָחַף שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים", כאות על חורבן מצרים הקרוב (ישעיהו כ ג). ראו עוד בגמרא ברכות ס"ב ש"ב שעל נעילת הנעליים כל בוקר אומרים את הברכה: "שעשה לי כל צרכי". זה הביטוי לאדם בן חורין. תחילה: "שלא עשיתי עבד" ולאחר מכן: זוקף כפופים, מתיר אסורים, מלביש ערומים ושעשה לי כל צרכי – שנתן נעליים לרגלי. ובגמרא פסחים ק"ג ע"ב: "המונע מנעלים מרגליו" הוא אחד משבעה שמנודים לשמים, לצד מי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו ועוד. ושם בדף ק"ב ע"א: "ואל תמנע מנעלים מרגלך" הוא אחד משבעה דברים שציווה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו. ובגמרא שבת קכ"ט ע"א: "אמר רב יהודה אמר רב: לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו".

¹² תרגום המדרש לעברית נעשה בסיוע מדרש רבה המבואר, אך הוא באחריותנו. התרגום הוא תכני ולא לשוני מדויק. ראו הביטוי רבם של היהודים גם בירושלמי סנהדרין ב ו במפגש של ר' חזקיה עם "כותי אחד". נראה שאין הכוונה שר' עקיבא או חזקיה החשיבו עצמם כרבם של כל היהודים, אלא אמירה של גלגול: האם אתה שמחשיבים אותך לרבם של היהודים?

¹³ ראו עימות דומה (מקור?) בגמרא שבת קנ"ב ע' בין "ההוא גוזאה לרבי יהושע בן קרח", כולל עקיצות הדדיות חריפות על קרחתו של ר' יהושע מזה ועל סריסותו של אותו גוזאה. ובדומה לתשובה ר' יהושע בן קרח בגמרא שבת, גם ר' עקיבא כאן עונה לו בשלושה דברים אחרים שהם החשובים ושלושתם אין לסריס: "הדרת פנים - זקן, שמחת לבב - אשה, נחלת ה' - בנים, אוי לו לאותו האיש שחסר שלושתם". ובהמשך המדרש שם: "ראיתי עבדים על סוסים - זה אחאב, ושרים הולכים כעבדים על הארץ - זה אליהו, שנאמר: ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב". ריצתו של אליהו לפני מרכבתו של אחאב ומתן כבוד למלכות, אין פירושה שאחאב הוא "למעלה" ואילו אליהו "למטה". ראו דברינו [אחאב ואליהו](#) בפרשת פנחס. אבל הנושא שלנו הפעם הוא נעליים. מי שהולך בלי נעליים אינו אדם בן חורין. ותמונת הנגד היא מי שרוכב על סוס שמסמל כוח וחירות. ועד היום משתמשים בביטוי "הוא/יא על הסוס".

¹⁴ עד כאן, בדומה למדרש פרקי דרבי אליעזר לעיל.

¹⁵ וגם פירוש חזקוני על הפסוק בתורה: "בעשרים כסף - וכי אדם יפה כיוסף לא נמכר אלא בדבר מועט כזה? אלא מחמת שהוריקו פניו בבור מחמת הנחשים לא מכרוהו יותר. וכל אחד מהשבים נטל שני כספים לחלקו לקנות להם מנעלים, שנאמר: על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים". נעליים כאן הם במשמעות של דבר מועט, דבר זול (ראו שוב פירוש רד"ק בהערה 1 על השוחד המינימלי). זה מה שיוסף שווה לאחר שזרקו אותו בבור. ראו פירוש הדר זקנים מבעלי התוספות על הפסוק ששואל גם הוא את השאלה: "תימא, אדם יפה כיוסף למה נמכר כל כך בדבר מועט?" ומתיר שכל אחד מהאחים קיבל "עשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו. והיינו דכתיב ואביון בעבור נעלים, נע"לים עולה ר' (מאתים בגימטריה) והיינו עשרים כסף לעשרה אחיו". האם זה הסבר מניח את הדעת? נעליים יקרות לכל אחד? מאתיים כסף זה כבר מחיר טוב בשביל יוסף?

לתתו בעשרים כסף ואמרו להחזירו לבור. ונתנו להם הישמעאלים בפשרה מנעלים יותר. וזה שאמר הכתוב: "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים". ומיד ויעלו את יוסף מן הבור לגמרי.¹⁶

דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרק לז – השווי של אדם ספק חי ספק מת

והיו מדברים ביניהם לכו ונמכרנו לישמעאלים הבאים אצלנו. וטרם באו הישמעאלים אליהם, ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומכרוהו אליהן בעודו בבור בעבור נעלים, בספק אם חי אם מת. ובעודם מושכים אותו מן הבור הישמעאלים באו אליהם. וימשכו המדנים את יוסף מן הבור וימצאוהו חי.¹⁷

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד תלט – נעליים בכתלי הבנין

וכן ישראל אלמלא שלמדו לקיסר תורה לא היו באים לידי כך.¹⁸ פעם אחת היה יושב ועוסק בתורה ומצא כתוב: "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא טז). והלך וטח הבית כלו בנעלים ודבקים בכתלים. ושלאחר רבן שמעון בן גמליאל וחביריו ואמר להם: מי שגנב איש מבני ישראל והלך ומכרו מה דינו? אמרו לו: חייב מיתה. אמר להם: אם כן, אתם חייבים מיתה. קבלו על עצמכם דין שמים. אמרו לו: למה? אמר להם: בשביל אחי יוסף שמכרו את יוסף, דכתיב: "וימכרו את יוסף" (בראשית לו כח), וכתיב: "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים" (עמוס ב ו). ולכן טח אותו רשע את הבית במנעלים, כדי שיכירו באיזה דבר מכרו את יוסף, שנאמר: "בעבור נעלים" - בדמי נעלים.¹⁹

הפיוט אלה אזכרה – על עשרה הרוגי מלכות²⁰ הפיוט אח בנעליכם מכרתם, ר' פנחס הכהן²¹

אַלֶּה אֶזְכְּרָה וְנִפְשִׁי עָלַי אֶשְׁפָּכָה.
כִּי בִלְעֻנִּי וְאֵדִים כְּעֵגֶה בְּלִי הַפּוֹכָה.
כִּי בִימֵי הַשָּׁר (נ"א: קִיסָר) לֹא עָלְתָה אֲרוּכָה.
לַעֲשֶׂרָה הַרוּגֵי מְלוּכָה:
בְּלִמְדוֹ סֵפֶר מִפִּי מְשׁוּלֵי עֲרֻמָּת.
וְהִבִּין וְדִקְדַּק בְּדַת רְשׁוּמָת.
וַיִּפְתַּח בְּאֵלֶּה הַמְשַׁפְּטִים וְחָשַׁב מְזֻמָּת.
וְגוֹנֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת.

אֶחָ בְּנַעֲלִיכֶם מִכְרָתֶם
בְּשִׁטְמַתְכֶם עַל דָּמוֹ קִמַּתֶם
גְּדִי עֲזִים בְּמִרְמָה שְׁחָטְתֶם
דִּאֲגָתֶם לֵב אֲבִיכֶם וְסוֹד הָעֲרֻמָּתֶם
אוֹי לָכֶם מִדִּין חוֹסֵף
אֲמַר לָהֶם יוֹסֵף
הָאֵחָ חֲלִילָה לָךְ מַעֲשׂוֹת זֹאת

¹⁶ איזה תיאור נורא. יוסף יפה התואר, זה שיופיו בא לו מאמו רחל (בראשית רבה פו ו), מורד לבור וכל מראהו משתנה לרעה: "הוריקו פניו מפחד הנחשים". אז מה הוא שווה כעת? עשרים כסף, חמישה סלעים (כפדיון בן בכור). אך הנה, רק שלפו אותו חלקית מהבור על מנת למכרו לישמעאלים והוא חזר להיות יפה תואר ויפה מראה ולכן הוא שווה יותר. אז לא נמכור לכם אותו בעשרים כסף. - לא תמכרו? לא נקנה. אז מחזירים את יוסף לבור. מורידים אותו והוא, שיועד כבר מה מחכה לו שם, שוב 'מת מפחד' ומשתנה כליל מראה פניו לרעה. אז עכשיו הוא שווה לכם עשרים דינרים? מעלים ומורידים, את יוסף ואת מחירו, הלוך ושוב. סוף דבר, אומרים להם הישמעאלים, קחו במחיר הזה גם זוג מנעלים ונסגור עניין. סגרו עניין.

¹⁷ מי אמר שיוסף בכלל חי? שומעים שם גניחות מתחתית הבור, ספק של אדם חי, ספק של מי שכבר הולך למות. אז כמה שווה אדם כזה? זוג נעליים. כבר אין עשרים כסף ואין נעליים לכל אחד ואחד (שלא לדבר על עשרים כסף לכל אחד ואחד). ובאשר לסדר הדברים, ראו הדף **מי מכר את יוסף ולמי** בפרשה זו וכאן נביא את הדברים בתמצית. האחים מסכמים למכור לישמעאלים את יוסף. אך עד שאלה מגיעים, צצו מדינים, שהתמקחו היטב כמה שווה נער שכבר כמה שעות בבור עם נחשים והוא ספק חי ספק מת, והאחים מהרו למכור להם אותו בעבור נעליים. עד שהישמעאלים מגיעים מהרו המדינים להעלות את יוסף מן הבור והנה הוא חי ושווה כעת לפחות עשרים כסף! מי הם שנהנו מהמחיר החדש? המדינים. ומי הם שמכרו אח במחיר של אדם ספק חי ספק מת – בכבור נעליים? האחים!! פירוש זה מעצים מאד את זעקת הנביא על מכירת אדם "בעבור נעלים", בהשוואה עם מכירה בעשרים כסף בפרשתנו.

¹⁸ אם לא היו חכמי ישראל מלמדים תורה לקיסר (לנציב) הרומי, לא היה קורה להם מה שקרה. ראו גמרא בבא קמא לח ע"א על שני הסרדיוטות הרומיים שבאו ללמוד את תורת ישראל והבטיחו שלא כל מה שכתוב בה יספרו ברומא.

¹⁹ אולי קדם למדרש זה מדרש משלי (בובר) פרשה א: "אמר ר' יהושע בן לוי: לא נמשכו עשרה הרוגי מלכות, אלא בחטא מכירתו של יוסף. א"ר אבין: הוי אומר, נפרעו עשרה מכל דור ודור ועדיין אותו החטא קיים". מדרשים אלה הם המקור לפיוט אלה אזכרה על עשרה הרוגי מלכות שלהלן. בפיוט כתוב: "וציווה למלא פלטרו נעלים", וכאן, הדביק אותו רשע נעלים על קירות הבית, שיבינו חכמי ישראל מעצמם על מה הם נדונים. אך אין אנו צריכים לאותו רשע שפתאום נעשה 'שופט צדק' שיזכיר לנו את חטא מכירת יוסף לדורות. כבר הזכרנו מספר פעמים שחטא מכירת יוסף נזכר בכל פדיון בכור, במצוות השקל ובשעירי החטאת של ראשי חודשים ומועדים.

²⁰ "נאמרת אצל הספרדים בסדר הקינות לשחרית של תשעה באב ואצל האשכנזים בסליחות שבחזרת הש"ץ בתפילת מוסף (למנהג אשכנז המזרחי) או מנחה (למנהג אשכנז המערבי) ביום הכיפורים", מתוך ויקיטקסט. שם הפייטן של 'אלה אזכרה' הוא יהודה. זמנו ומקומו אינם ידועים. כנראה, מאה תשיעית-עשירית.

²¹ רבי פינחס הכהן ברבי יעקב, פייטן ארצישראלי, ראש ישיבה שחי בכפרא שעל יד טבריה במחצית המאה השמינית. רוב יצירותיו הגיעו לידינו מהגניזה הקהירית. ותודה לפרופ' עדן הכהן על סיועו בפיוט זה.

גִּבְהַ לֵב בְּגִדּוּלִים
וְצִנָּה לְמִלְאֵת פִּלְטָרוֹ נְעָלִים
וְקָרָא לַעֲשֹׂרָה חֲכָמִים גְּדוּלִים
מִבְּנֵי דָת וּטְעָמֶיהָ בְּכִלְפוּלִים.

דִּינּוּ מִשְׁפָּט זֶה לְאַשּׁוּרוֹ
וְאֵל תַּעֲוִיתוּהוּ בְּכָזָב לְאַמְרוֹ
כִּי אִם הוֹצִיאוּהוּ לְאַמְתּוֹ וּלְאוּרוֹ
כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גּוֹיִב נָפֶשׁ מֵאַחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִתְעַמָּר בּוֹ וּמָכְרוֹ
וְכוֹ'

שבת שלום
מחלקי המים

וְתִמְהֲנוּ כְּשִׁמְעֵנוּ מִמֶּךָ כְּזֹאת
זָקוּף עֵינֶיךָ לְמָרוֹם וְאֵל תִּגְלָה רְזוּת
חוֹבְתֵינוּ גִרְמָה עַל כֵּן בָּאָה עָלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת

בִּי אֲדוֹנֵי בְּדִבְרֶךְ הַמִּמְתֵּנוּ בְּרַעְדָּה
אָמַר לָהֶם יְהוָה

טִרְחַתוּהוּ בִּיד עוֹשֵׂי חֲבָלִים
נְעֲצָתָם לְשׁוּם רִגְלוֹ בְּכַבָּלִים
כְּאַכְזָרִים מִכִּרְתוּהוּ לְאַנְשֵׁים מִחֲבָלִים
לִישְׁמַעֲאֵלִים בַּעֲבוּר נְעָלִים

אוֹי לָכֶם מִדִּין חוּסָף
אָמַר לָהֶם יוֹסֵף